

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43

Nisan 2016 April 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**DİNDAR ŞAHSİYETTEN DİNSEL BİREYCİLİĞE DEĞİŞEN DİNDARLIK YÖNELİMLERİ
BAĞLAMINDA İNTİHAR
FROM RELIGIOUS PERSONALITY TO RELIGIOUS INDIVIDUALISM CHANGING TRENDS IN THE
CONTEXT OF SUICIDE**

Muhammed KIZILGEÇİT*

Öz

Bireyin intihar etmesi, ilk bakışta şahsi bir tercih olarak görülebilir. Ayrıca intihar eyleminden ilk ve en çok intihar edenin etkilendiği düşünülebilir. Fakat bu eylem, insanlık ailesinin bir ferdi tarafından insanlık onuruna bir saldırı, insanlık onurunu koruma ve varlığını devam ettirme amacıyla olan bütün dinlerin ve ahlaki kuramların anlamsallığının tüketimidir. Modernizm; insanın değer dünyasında, günlük yaşantısında, varlığı algılayış ve anlamlandırma ameliyesinde değişim meydana getirmiştir. Bireyin tanrı tasavvurunu ve mülkiyet algısını da değiştiren bu süreç neticesinde insanoğlu, kendine bir emanet olarak tevdi edilen metâyı ve bedeni kendi mülkiyetinde görmeye başlamıştır. İntiharın modernitenin bireyselleştirme süreciyle şekillenmesi, intiharın modernleşmeyle daha kapsamlı bir literatüre ulaştığı ve bir olguya dönüştüğü sonucunu ortaya koymaktadır. Belirtilen neticenin niteliği iki şekilde temellendirilmeye çalışılmaktadır. Birincisi kelime olarak "intihar" ın bir "kavrama" dönüşme serüvenini ortaya koyabilmek, ikincisi ise bir eylem olarak "intiharın" modernleşme süreciyle ilişkilendirilerek Türk toplumundaki yaygınlığının istatistikî verilerle aktarmak şeklinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İntihar, Modernleşme, Dinsel Bireycilik, Algı, Tercih.

Abstract

Individual's choice of suicide may seem as a personal choice at the first glance. It can also be thought that firstly and mostly he is influenced by the action of suicide. However, this action is eventually an attack to the honour of humanity realised by a member of the human family. It is an attack to the meaning feature of all the religions and moral theories which aim at preserving and sustaining the honour of humanity. Modernism has brought together change in the human's value world, daily life and entity perception, interpretation practise. As a result of this change which also transformed individual's a god concept and property perception he started to regard the commodity and body committed to him as an entrust in his own property. The fact that the suicide phenomenon is shapening together with individualisation process of modernism manifests the result that suicide has reached a more extensive literature and become a fact with modernism. based on the nature of the specified result it is tried in two ways. First, the word of " suicide" a " concept" to reveal the transformation journey. The latter acts as a " suicide " in relation with the modernization process will be to transfer the data of statistical prevalence in Turkish society.

Keywords: Suicide, Modernisation, Religious Individualism, Perception, Prefer.

GİRİŞ

Kavramlar ve olgular, farklı toplumsal eğilimlerde farklı algılamalarla değerlendirilir. Ayrıca her bir kavramın anlam dünyası tarihsel bir serüvenle vücut bulur. Modern dönemde, intihar'ı kavramsal ve olgusal düzeyde bu varsayım dâhilinde ele almak bireyi bu eyleme yönlendiren nedenleri anlamlandırmada yardımcı olabilir. Zira intihar, ancak nedenleri ile birlikte sunulduğunda ve hatta hangi toplumsal koşullarda meydana geldiği belirtildiğinde bir anlam ifade edebilir. Çünkü intiharı kişinin bireysel özelliklerinden, toplumsal belirlenimlerinden ve varlığı algılayış niteliğinden bağımsız olarak anlamaya çalışmak eksik bir anlama çabası olacaktır.

Bireyin ölüm düşüncesi ve intihara meyletmesi yaşadığı toplumun değerler dünyasının bir yansımasıdır. İntihara meyleden kişi, yaşamla ölüm, topluma uyumla uyumsuzluk ve yaşama arzusuyla ölüm arzusu arasında ince bir çizgi üstündedir. İntihar, bireyin tek başına bir eylemi olmakla birlikte, intiharın anlamlandırılması bireyin yaşadığı toplumla ilişkilidir. Her toplumsal yaşantı farklı bir gerçekliği, farklı bir toplumsal eğilimi ve farklı bir değerler dünyasını ifade eder. Değerler dünyası; yaşamın teorik düzlemi, bilgisel içeriğidir. Ayrıca bir toplumun değerler dünyası kavramlar, olgular ve süreçleri değerlendirmede algısal farklılıklar yaratır. Bu algılama değeri, toplumsal ve zamansal bir eğilimi ifade eder.¹

Bireyin intihar etmesi, ilk bakışta şahsi bir tercih olarak görülebilir. Ayrıca intihar eyleminden ilk ve en çok intihar edenin etkilendiği düşünülebilir. Fakat bu eylem, neticede insanlık ailesinin bir ferdi tarafından insanlık onuruna yapılan bir saldırıdır. Üstelik insanlık onurunu koruma ve varlığını devam ettirme amacıyla olan bütün dinlerin ve ahlaki kuramların anlamsallığının tüketimidir.

* Yrd. Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, muhammed.kizilgecit@erdogan.edu.tr

¹ Neslihan Şen (2008) "Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası", *Kaygı Dergisi*, 11, s.192.

İnsanoğlu moderniteyle bireyselleşme serüvenini tecrübe etmiştir. Bu tecrübe insanın değer dünyasında, günlük yaşantısında, varlığı algılayış ve anlamlandırma ameliyesinde değişimi beraberinde getirmiştir. Bireyin mülkiyet algısını değiştiren bu değişimin neticesinde insanoğlu, kendine bir emanet olarak tevdi edilen metanın dışında bedenini de mülkiyetinde görmeye başlamıştır. İntihar olgusunun şekillenmesiyle modernitenin bireyselleştirme sürecinin kısmen paralellik arz etmesi bu iki durumun birbirinden etkilendiğini düşündürmektedir.

Çalışmanın amacı, “*kavramlar ve olgular, farklı toplumsal eğilimlerde farklı algılamalarla değerlendirilirler*” kabulünden hareketle “*intiharı*” kavramsal ve olgusal düzeyde bu varsayım ile açıklamaktır. Tarihsel değişim içinde intihar algılamasının toplumsal farklılaşmasını kısmen göstermek ve bu bağlamda “*intiharı*” farklı değerler dünyası içinde farklı algısal boyutlarla ortaya koymaktır. Bu amaçla evvelen modernleşmeden ve modernleşmenin nesnesi konumunda olanın bireyselleşmesinden kısmen bahsedilecektir. Daha sonra da tarihsel süreçte intiharın modernleşmeyle daha da netleşmiş kavramsallaşması ve olgusal bir gerçeklik olarak varlık bulmasından söz edilmeye çalışılacaktır. İntihar-modernleşme ilişkisi kavramsal süreç, olgusal değişim ve bu durumun intihar oranına yansımaları ile analiz edilmeye çalışılacaktır.

1. MODERNLEŞME SÜRECİ VE BİREYİN İNŞASI: İNTİHARIN ALGISAL İNŞASI

Modernleşmenin sosyal bilimler literatüründe üç farklı kullanımından söz etmek mümkündür. Birinci kullanım, analitik bir içeriğe göndermede bulunarak modernleşmenin ve modernleşen toplumsal yapının/sürecin oldukça soyut niteliklerini vurgular. Toplumlar bu nitelikleri taşıdıkları ölçüde modern; toplumun seçkinleri ise söz konusu nitelikleri elde etmedeki başarıları ölçüsünde modernleşen toplum olarak değerlendirilir. Bu anlamıyla modernleşme, bir toplumsal değişim sürecidir. İkinci anlamıyla modernleşme, gelişmekte olan ülke liderlerinin ya da seçkinlerinin yürüttüğü bir dizi politikadan ibarettir. Bu modernleşme yorumunda liderler, kendi ülkelerinde köklü değişimlerin öncülüğünü yapan yenilikçiler görülür. Üçüncü anlamıyla modern ve modernleşme kavramları tarihsel bir içeriğe sahiptir. Bu anlamda modernleşme, öncülerinden ayrılarak, belirli zaman dilimlerine göndermede bulunur. Söz konusu zaman dilimi, Avrupa’da sekülerleşme ve kapitalizmin doğuşuyla sonuçlanan Rönesans ve Reformasyon’a kadar uzanır. Bu bağlamda modernleşme, geleneksellik ve çağdaşlık arasındaki bir geçişin yanı sıra evrensel bir toplum projesinin adıdır² ve modernizm terimi kimi özgül toplumsal koşullar ile tutumları betimlemek amacıyla kullanılmıştır. Dolayısıyla modernleşme, geçen yüzyıllarda kristalize olmuş, bugünkü yaşam tarzımızı şekillendirmiş ve bizi hâlâ belirli bir yöne sevk eden, birbiriyle iç içe geçmiş yapısal, kültürel, psikik ve fizik değişimlerin karmaşasını dile getirmektedir.³

Giddens ve Harvey göre modernleşme, yeni bir başlangıç ve yeni bir toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eder. Modern olmak ise, kendimizi, bize serüven, iktidar, haz, ilerleme ve bunların yanı sıra kendimizin ve dünyanın dönüşümünü vaat eden, ama aynı zamanda, sahip olduğumuz, bildiğimiz, olduğumuz her şeyi imha etme tehdidini taşıyan bir ortamda bulunmamız demektir. Modern ortamlar ve deneyimler, her tür coğrafi ve etnik sınırları, sınıf ve ulus sınırlarını, dini ve ideoloji sınırlarını boylamasına keser. Bu anlamda, modernitenin bütün insanlığı birleştirdiği söylenebilir. Ama bu birlik paradoksal bir birliktir, uyumsuzluğun bir birliği; hepimizi dur durak bilmeyen bir çözülme ve yenilenme, mücadele ve çelişki, ikirciklik ve ıstırap girdabına akıtır. Modern olmak, Marx’ın ifadesiyle, “*Katı olan her şeyin buharlaştığı*” bir evrenin parçası olmaktır.⁴

Modernleşme projesinin beraberinde getirdiği değişim, batılı insanın sadece günlük hayatını, benlik algısını ve toplumsal aidiyet ölçüsünü etkilemekle kalmamış, aynı zamanda onların dini algılamaları, anlama ve yaşama biçimlerini de köklü bir değişime uğratmıştır. Bu bağlamda Nasr’a göre “*modern’ demek aşkından, yani gerçekte her şeyi idare eden en genel anlamıyla vahiy ile insanı bilgilendiren değişmez (müteâl) ilkelerden kopuş olan şey demektir. Dolayısıyla modernizm geleneğin (din) zıddıdır; gelenek yani din, ilahi olan her şey ve onun beşeri plandaki tezahür ve tecellilerini ima ederken modernizm, beşeri olanı ve hatta şimdilerde beşer-altı düzeye inmiş olanı yani ilahi Kaynak ile bağını kesmiş olanı, ima etmektedir.*”⁵

Modernleşme projesinin sürecinde Batı’da bir yandan geleneksel Katolikliğe karşı Protestan dünya görüşünün ortaya çıktığı, bir yandan da din olgusunun ciddi biçimde tartışılmaya açıldığı görülmüştür.

² Giddens, Anthony (2011). *Modernleşme ve Bireysel-Kimlik Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çev. Ümit Tatlıcan, Say Yay., İstanbul; İhsan Çapcıoğlu (2011). *Modernleşen Türkiye’de Din ve Toplum*, Otto Yayınları, Ankara, s. 25-26,47.

³ Loo, Hans Van Der ve Williem Van Reijen, *Modernleşmenin Paradoksları*, çev. Kadir Canatan, İnsan Yayınları, İstanbul 2003. S.14; Giddens, Anthony. *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Kuşdil, E., Ayrıntı Yay., 2012-İstanbul. s. 9; Mehmet Süheyl Ünal, *Dinsel Bireycilik*, Açılımkitap Yayınları, İstanbul 2011, s. 34; Sarp Erk Ulaş, *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları 2002, s. 1006.

⁴ Giddens, Anthony (2012). *Modernliğin Sonuçları*, çev. Kuşdil, Ersin, Ayrıntı Yay., 2012, İstanbul. s. 12; Giddens, Anthony, Harvey, David, *Postmodernliğin Durumu*, Çev. Savran Sungur, Metis Yayınları, 1999, İstanbul, s. 23-24; Yazıcı, Mehmet; (2013) *Toplumsal Değişim Durumunun Şiddet Biçimiyle İlişkisi: ABD/Avrupa - Türkiye Karşılaştırmaları*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, www.esosder.org, c. 12, Say.46 (350-369). s. 355.

⁵ Nasr, Seyyid Hüseyin (1995). *Bir Kutsalın Bilim İhtiyacı*, İstanbul, s.73; Erol Sungur (2014) *Seyyid Hüseyin Nasr’a Göre Gelenek ve Modernlik*, Çizgi Yayınları, Konya, s. 94-95.

Neticede 'dünyaya dönük zahit' tiplemesinin yüceltilmesi ile birlikte sekülerizm, Hıristiyan Batı dünyasının siyasal ve sosyal hayatını derinden etkilemiştir. Öyle ki, dinin siyasal ve sosyal hayat üzerindeki etkinliğinin azalması, dünyevî bir yaşamın alkışlanması, dahası dinin müdahale etmediği, tamamen aklın ve bilimin öngördüğü bir hayatın kutsanması, Batı dünyasında dinin hem özü hem de işlevsel değeri ile ilgili tartışmaları beraberinde getirmiş ve 'dünyanın büyüünün bozulduğundan' bahsedilmiştir. Her ne kadar sekülerleşme teorisi hakkında "katı", "ılımlı" ve "uzlaşım sal" şekilde ifade edilebilecek üç farklı yorum yapılmakta olsa da Batı dünyasında, moderniteyle birlikte dinin, hem özü hem de işlevsel değerinde bir değişimin olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca değişimin "katı" yorum olarak aktarılan teoriye daha yakın durduğuna, kentleşmeyle birlikte bireyselliği derinden tecrübe eden modern insanın hayatı şahitlik etmektedir. Bu teorilerden "Katı" yoruma göre pozitivizm, rasyonalizm ve modernizmle birlikte dinin siyasal ve sosyal hayatı yönlendirme gücü gittikçe zayıflayacak, neticede bireysel bilinç de dinî duygulardan arınacaktır. İlimli yorum, dinin siyasal ve sosyal hayattaki etkinliğinin azalacağını, fakat dinin içselleşip bireyselleşerek varlığını devam ettireceğini ileri sürmektedir. Her iki yorumu eleştirerek uzlaşımçı yaklaşımı benimseyenler sekülerizmin dini, dinin de sekülerizmi etkileyeceğini, yani her iki olgu arasında karşılıklı bir etkileşim olduğunu iddia etmektedirler. Sekülerleşme teorisine itiraz eden araştırmacılar ise yeniden dine dönüşün yaşandığını ısrarla söylemektedir.⁶

Modernleşme bireyleri temele alarak toplumun niteliğini, teknolojik gelişmenin düzeyini, ekonomik ilişkileri, kültürel yapıyı ve toplumun farklılaşma alanlarını belirlemektedir. Bu nitelikte bir modernleşme geleneksel yapıyı çözümleyerek, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlarla bireylerin gelişimini ve değişimini hedeflemektedir. Bunun neticesinde oluşan düşünsel algı, egemenliği insana veren, kurtuluşu ve hakikati dinde değil bilimde arayan insan biçimci ve insan merkezci bir yapıya bürünmüştür. Bu değişim ülkemizde ve Doğu toplumlarında Batı'daki anlamıyla bir modernleşme süreci olmasa da daha çok Batı'da yetişen düşünürlerin etkisiyle kendine özgü bir modernleşme süreci olarak yansımış, modernleşme tecrübesi bireysel, sosyal ve siyasal, kültürel alanlarda etkisini güçlü bir şekilde göstermiştir.⁷

Sekülerleşmeyi içeren bir modernitenin unsurları "soyutlanma", "gelecek yönelimlilik", "akılcılaştırma", "özgürleşme", "dünyevileşme" ve "bireycileşme" olduğu düşünüldüğünde ayrıca Batı'nın sömürgecilikle ilişkisi ve oryantalizmin ürettiği okuma biçimi ve dünya tasavvuru dikkate alındığında, modernizm hakkındaki ilk (katı) yorumun haklı olduğu görüşü daha ağır basmaktadır. Aydınlanma çağıyla yaşanan bu zihni dönüşümün ortaya çıkardığı bilgi, ideolojik hayat ve ahlak biçimi olarak modernite, din ve din dışı ayrımıyla parçalanmış, dini alanın dışında, hümanizm, sekülerizm ve demokrasi üçlüsü üzerinde şekillenmiştir. Geleneksel toplum anlayışından modern topluma dönüşümü ifade eden "modernleşme", insan anlayışında da değişimlere sebebiyet vermiştir. Topluluk hayatında grubun bir üyesi olan "kişi", modern toplumda kendi başına ayakta duran "birey" haline gelmiştir. Bireyin kendi kaderini eline almasını içeren bu anlayış; "özgürlük", "haklar" ve "bağımsız düşünce ve eylem"i öne çıkarmaktadırlar.⁸

Modern toplum anlayışının bir uzantısı kabul edilen bireycilik, ahlakî bir varlık olarak (bağımsız, özerk) bireyi önde tutup toplumsal gerçekliği ihmal etmek veya ikinci plana atmak anlamına gelmektedir. Ayrıca bireycilik, her insanı kendi başına bir kişilik telakki eden ve bireysel kimliğin kolektif kimliğe indirgenemeyeceğini ileri süren düşüncedir. Modernleşmenin aktörü de eylemlerinin bilincindeki "birey" dir. Geniş bir bağımsızlığa ve eylem özgürlüğüne sahiptir; geleneksel kurumlar (evlilik, ebeveynlik, dinsel kurum vb.) yerine kişisel duyguları (aşk, kişisel gelişmelere izin veren iş, bireysel dini tecrübe vb.) tercih eder.⁹

Modernizasyon, sekülerleşme ve bireyselleşme süreçleriyle, artık "kişi/şahıs" "birey" e dönüşmektedir. Bu süreçte birey-din/dindarlık ilişkisi ya da ondan daha dindar olarak nitelenebilen dinsel bireycinin Tanrı'yla ilişkisi -farklı yaklaşımlar olmakla birlikte- inançlı bireyin araçlara ihtiyacı olmadığı, ruhsal yazgısının temel sorumluluğunu kendisinin taşıdığı, Tanrısıyla kendi bildiği yolda ve kendi çabalarıyla kendisinin ilişki kurma hak ve görevinin olduğu şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰

⁶ Asım Yapıcı (2009). Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri (Çukurova Üniversitesi Örneği). Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 9 Say. 2 Temmuz-Aralık, s. 1-2; Ali Köse (2001) Modernleşme Sekülerleşme İlişkisi Üzerine Yeni Paradigmalar, Günümüz İnanç Problemleri, İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu, Erzurum, 7-9 Eylül 2001, s. 203-207,209,215; Erkan Perşembe (2003). Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, say. 14-15, Samsun, s. 161.

⁷ İhsan Çapcıoğlu (2011). Modernleşen Türkiye'de Din ve Toplum, Otto Yayınları, Ankara, s. 25-26,47.

⁸ Faruk Karaca (2014). Yabancılaşma ve Din, Dinsel Yabancılaşmanın Sosyal Psikolojik Analizi, Çamlıca Yayınları, İstanbul, s.127-129; Mehmet Süheyl Ünal (2011). Dinsel Bireycilik, Açılımkitap Yayınları, İstanbul, s.9,48; İhsan Çapcıoğlu, Modernleşen Türkiye'de Din ve Toplum, s. 47.

⁹ Loo, Hans Van Der ve Williem Van Reijen (2003). *Modernleşmenin Paradoksları*, çev. Kadir Canatan, İnsan Yayınları, İstanbul, S.169; Mehmet Süheyl Ünal, Dinsel Bireycilik, s. 9,47.

¹⁰ Mehmet Süheyl Ünal, Dinsel Bireycilik (2011). s. 63-64.

Sekülerleşme teorisinin beklentisine göre XX. yüzyıl Tanrı'nın ölüm yüzyılı olacaktır. Bir zamanlar Freud dinden 'bir yanılmanın geleceği' diye bahsediyordu. Buna karşın Pargament'in artık 'dini başa çıkma' tarzlarını geliştiriyor olması psikoloji bağlamında bu kehanetin gerçekleşmediğini göstermekte. Bu durum, "modernitenin, kendi çocuğu olan bireyselleşme vasıtasıyla dini güçlendirdiğini ve dahi artık ölenin din değil, sekülerleşme teorisi olduğunu iddia etmemiz için önemli bir nedenimiz vardır"¹¹ şeklindeki yaklaşımları destekliyor olsa da bu aşamada "modern zamanda dindar ya da dinsel bireyci eylemde bulunacağı zaman neyi referans alır?" sorusu bu konuyu tekrar düşünmeyi gerekli kılmakta. Bu soruya, mutlak anlamıyla "bireyci", eylemini sadece kendi bireysel değerlerine dayandırır ve eğer din engel ise birey onu gözden çıkarabilir. Buna karşın dinsel bireyci hem dine başvurur hem de bunu bireyselliğine zarar vermeden yapar. Birey tercih/seçim makamıdır; edim özgürlüğüne sahiptir. Bu özgürlük sayesinde birey, dinsel öğretiler üzerine yorumlar yapar. Harici bir otoriteye başvurmadan dinsel eylemde bulunurken kendi bireysel durum tanımını göz önünde bulundurur ve ilkeleri kendi tikel durumuna uyarlar.¹² şekilde cevapların verilebiliyor oluşu modernleşmenin inançlı, dindar bireyi etkilediğini, Tanrı tasavvurunu şekillendirdiğini, varlığı ve kendisini algılayış biçimini dönüştürdüğünü dolayısıyla da Tanrı'ya karşı -bir konumun imkanı- "Ben" de diyebildiğini göstermektedir. Bu algı inşası neticesinde "Ben" in beden algısı değişmektedir. Artık birey bedeni üzerinde istediği tasarrufu gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. Dövme yaptırması, gayr-ı meşru ilişkiler yaşaması ve intihar etmesi kendi tasarrufundaki bir durum olmaktadır. Bireyin varlık algısı da değişmekte ve varlığı bir emanet değil, kendisinden dilediğince faydalanabileceği (istimta'), tüketilecek bir nesne olarak algılanmaktadır. Bu süreçte kendisine can olarak bahşedilen varlık (çocuk) -şayet hayatı tüketmeyi ona zorlaştıracaksa- onu aldırma (kürtaj) sıradan bir tutum olarak görmektedir.

Modernlik kültürü, gündelik yaşamın değerlerini değiştirmekte ve yeni bir dünya yaratma idealini ön plana almaktadır. *Modernizmin* güçleri sayesinde, sınırsız bir kendini ortaya koyma (self-realization), otantik bir kendini duyumlama deneyimi (self-experience) isteği, aşırı uyarılmış bir duygusalığın öznelciliği hakim olmaya başlamıştır. Bu atmosfer, toplumdaki mesleki yaşam disipliniyle bağdaşmayan hedonistik motifleri serbest bırakmıştır. Bu gün, dünyanın her köşesindeki insanlarca paylaşılan gündelik yaşamın akışı, bilim ve teknolojinin sunduğu sürekli gelişen ve büyüyen yeni yaşantı deneyimleri, modernliğe ait bilinç düzeyini yaygınlaştırmaktadır. İnsanların zaman ve mekânla ilgili algılama biçimleri sürekli dönüşmektedir. *Modern* olmak, bizlere serüven, güç, coşku, gelişme, kendimizi ve dünyayı dönüştürme imkânları vaat eden; ama bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi, bildiğimiz her şeyi, olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamla karşı karşıya bırakır.¹³ Bu durumun somut bir sonucu intihar olgusunun karşımızda belirivermesidir.

2. İNTİHAR: Dinin Tercih Sehvası'ndan İndirdiği Cürüm.

Bireyin tercihi ölümü olan intihar, arkaik dönemlerden günümüze uzun bir geçmişe sahiptir. İntihar, özellikle felsefe, sosyoloji ve psikoloji olmak üzere pek çok alanın konusu olmuştur. Batı düşünce tarihi izlendiğinde intiharın, toplumlar değiştiğinde farklı algısal boyutlarda değerlendirildiği görülecektir. Yunan mitolojisinde bazı durumlarda tanrılar da intihar etmiş ve intihara sebep olmuşlardır, Antik Felsefe'de ise filozoflar, intiharı teorik ve tinsel bir düzlemde bir anlam alanına yerleştirmişlerdir. Filozoflar intiharı daha iyi bir varoluşa sebep olacak bir eylem görmemekle birlikte bazı durumlar için uygun bir tepki olarak düşünmüşlerdir. Şöyle ki bir kısım filozof, tanrısal hediyeye ve sosyal sorumluluğa bir hakaret olduğu gerekçesi ile intiharı reddederken, bazıları, intiharın bir özgürleşme biçimi olduğunu savunmuştur. Bununla birlikte intiharı reddeden filozoflar, intiharın yasaklanmasını hatta teşebbüs edenlere bir takım cezaların verilmesini önermelerine rağmen İntiharı, başlı başına bir problem olarak değerlendirmiş ve düşünsel temellerle anlamlandırmaya çalışmışlardır.¹⁴

İntihar düşünsel düzlemde belirtildiği şekilde ele alınmakla birlikte dinler tarafından da hüküme ve tartışmaya konu olmuştur. Yahudilik ilke olarak intiharı tasvip etmez. Hatta Eski Ahitt'e intiharın yasal veya yasak olduğuna dair bir pasaj geçmemesine rağmen Yahudi din bilginleri '*yaşamın korunması ilkesi*'ne dayanarak intiharı geleneksel Yahudi yasasında bir yasak olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca geleneksel İbrani hukukunda, intihara karşı birçok katı sınırlama getirilse de günümüz uygulamalarında böyle sert bir yaklaşım benimsenmez. Modern dünyada Yahudi din bilginleri, intiharı kasti olan ve olmayan şeklinde

¹¹ Ali Köse (2001). *Modernleşme Sekülerleşme İlişkisi Üzerine Yeni Paradigmalar, Günümüz İnanç Problemleri, İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu, Erzurum*, s. 215.

¹² Mehmet Süheyl Ünal (2011). *Dinsel Bireycilik*, s. 79-80.

¹³ Erkan Perşembe, *Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi*, s. 162.

¹⁴ Eliade, Mircea (1987). *The Encyclopedia Of Religion*, "Suicide", Macmillan Publishing Company, New York, c. 14, s. 126; Sümer, Necati (2015). *Dinlerde İntihar şehidlik ve ötenazi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, s. 24-27; Neslihan Şen (2008). *Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası*, *Kaygı Dergisi*, 11, s.191,201; Burcu Özdemir (2013). *Suicide and Modernity: Philosophical Suicide As A Potential From Of Resistance To The Primacy Of Life In Modern Times*, School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara, s. Vi.

ayırmakla birlikte intihar edenin akli başında iken bu fiili işlemiş olamayacağı, dolayısıyla bireyin sorumlu tutulmayacağı kanaatiyle intihar edenlere normal Yahudi defin merasimini uygulamaktadır.¹⁵

Yeni Ahit'te intihar ile ilgili açık bir yasak olmamasına rağmen Hristiyan din adamları, Yahudilikte olduğu gibi Kitabı-ı Mukaddes'te geçen 'öldürmeyeceksin' emrini temel referans alırlar ve intiharı suç olarak kabul edip yasaklarlar.¹⁶ Kilisenin güçlenmesiyle birlikte ise, yaşamak ya da ölmek bir seçim olmaktan çıkar. Ortaçağ'a gelindiğinde intihar, Tanrısal istence karşı gelmek ve aynı zamanda Tanrı ve birey arasında aracı rolü üstlenen kilisenin görevlerini gasp etmektir. İntihar, Aziz Cyprian, Aziz Augustin ve Aziz Thomas Aquinas tarafından dinsel gerekçelerle sert bir şekilde yasaklanır. Bu sebeple Tanrı'nın buyruğu, dinin hükmü ve kilisenin kuralları gereği intihar yargılamaya tabi tutulur. Bu durum intihar vakalarında bir gerilemenin yaşanmasına neden olur. Ortaçağın sonlarında gerçekleşen siyasi, toplumsal ve kültürel değişimler sonucu, 'din' sorgulanmaya başlanırken 'akıl' hükümlerini elde eder. Rönesans ve sonrası, antikitenin ışığında ve aklın hükümlerinde her şey yeniden bir anlama sokulur ve kavramsallaştırılır. Bu dönem, geçmişin bir değerlendirmesidir. İntihar artık savunulan, reddedilen ya da yargılanan bir eylem değildir. İntihar, geçmişin eleştirilerinden ulaşılan bir değerlendirme, bir kavramsallaştırma değildir.¹⁷

Kur'an-ı Kerim'de doğrudan intiharı yasaklayan bir ayet bulunmamakla birlikte, öldürmeyi yasaklayan ayetlerin kapsamına intihar da alınmıştır: "Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın öldürmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kıyas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın"¹⁸ Ayrıca "...kendinizi helak etmeyin..."¹⁹ Yine "insanı diriltiren ve öldüren O'dur."²⁰ "Kendi kendinizi tehlikeye atmayın"²¹, "Kim bir insanı, insana karşılık olmaksızın ya da yeryüzünde bir bozguncululuğa karşı olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur..."²² ayetleri de bu minvalde değerlendirilmektedir.

İntihar yukarıda aktarılan ayetlerdeki yaklaşıma uygun bir şekilde Hz. Peygamber (a.s) tarafından suç olduğu belirtilerek yasaklanmıştır:

"Sizden önceki ümmetlerden birinde yaralı bir adam vardı. Yaranın acısına dayanamadığından bir bıçak alıp elini kesti. Kanaması durmadı ve sonunda öldü. Bunun üzerine Yüce Allah, 'Kulum, kendisi konusunda benden daha acele davranarak canına kıydı. Ben de ona cenneti haram kıldım."²³

"Hiçbiriniz başına gelen bir sıkıntıdan dolayı ölümü istemesin. Eğer mutlaka isteyecek olursa, Allah'ım, yaşamak benim için hayırlı olduğu sürece beni yaşat, ölüm benim için hayırlı ise canımı al!"²⁴

"Bir dağdan aşağı atlayarak canına kıyan kimse, cehennem ateşinde ebedi olarak yüksekten aşağıya atlayıp duracaktır. Zehir içerek canına kıyan kimse, elinde zehiri olduğu halde, cehennem ateşinde ebedi olarak zehir içip duracaktır. (Bıçak, mızrak gibi) bir demiri karnuna saplayarak kendisini öldüren kimse de demiri elinde olduğu halde cehennemde o demiri karnuna ebedi surette saplayıp duracaktır."²⁵

Fakihler ve Ehl-i sünnet âlimleri kendini öldüren kimsenin dinden çıkmış sayılmayacağı, ancak büyük günah işlemiş olacağı hususunda görüş birliği içerisinde. Ayrıca intihar edenin cenazesinin diğer cenazeler gibi yıkanacağı ve Müslüman kabristanlığına gömüleceği konusunda fakihler ittifak etmiştir. Fakat Hz. Peygamber'in, intihara karşı tavrını göstermek için intihar eden bir kimsenin cenaze namazına katılmayışı²⁶ bu kişilerin cenaze namazının kılınıp kılınmayacağına tartışılmasına sebep olmuştur.²⁷ Örneğin İntihar edenin cenaze namazının kılınması meselesinde Bilmen'in de ettiği üzere, sadece İmam Ebu Yusuf'un içtihadına işaret ederek hata ile veya şiddetli bir ağrıdan dolayı olmadıkça müntehir (intihar eden) üzerine namaz kılınmayacağını belirtir. İmam-ı Azam ve İmam Muhammed'in, kılınabileceğine, Ebû Yûsuf'un ise kılınmayacağına hükmettiği rivayet edilir. Ancak fakihlerin çoğunluğuna göre intihar eden bir Müslüman'ın cenaze namazı kılınır. Bununla birlikte Hz. Peygamber (a.s.)'in yaklaşımı İslam geleneği

¹⁵ Sümer (2015) Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötenazi, s.72; Hayati Hökeleki, "intihar" TDV İslam Ansiklopedisi, c. 22, s. 351; Eliade, *The Encyclopedia Of Religion*, "Suicide", c. 14, s. 126.

¹⁶ Sümer (2015) Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötenazi, s. 84.

¹⁷ Neslihan Şen (2008). Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası, *Kaygı Dergisi*, s. 191,201; Eliade, *The Encyclopedia Of Religion*, "Suicide", c. 14, s. 127; Sümer (2015). Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötenazi, s. 110-111,116.

¹⁸ Bkz. İsrâ 17/33.

¹⁹ Bkz. Nisa 4/29-30.

²⁰ Bkz. Necm 53/44

²¹ Bakara 2/195.

²² Maide 5/12.

²³ Buhârî, "Enbiyâ", 50. Ayrıca Hayber Gazvesi'ndeki olay için bkz. Buhârî, "Cihad", 72.

²⁴ Buhârî, "Merdâ", 19.

²⁵ Buhârî, "Tib", 56

²⁶ Müslim, "Cenâ'iz", 107.

²⁷ SERAHSÎ, Ebû Bekir Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed (ö. 483/1090) (2001). *Şerhu's-siyeri'l-kebîr* (trc. İbrahim Sarmuş, Sait Şimşek). Eğitaş Yayınları, Konya, c. 4, s.72-73; "intihar", el-Mevsuatü'l-fıkhyye, c. VI, s. 281-295; Hökeleki, "intihar" c. 22, s. 352; İBN Âbidin, Muhammed Emin b. Ömer ed-Dîmaşkî (v. 1252/1836). *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr şerhu Tenvîri'l-ebâr*. Beyrut, Dâru'l-kütübü'l-ilmîyye, c. III, s. 108-109, 1994; Sümer, Dinlerde İntihar Şehitlik ve Ötenazi, s. 163

tarafından benimsenmiş yazılı ve sözlü kültürde intihara karşı olumsuz bir tutumun gelişmesine sebep olmuştur.²⁸ Nitekim XIX. yüzyıl Osmanlı toplumunda intihar eden kişilerin büyük çoğunluğunda “cinnet” ya da “illet” “neticesinde intihar ettiği belirtilmiştir. Bu ibareler ile kişinin intiharının akli başında değilken yani bir nöbet esnasında gerçekleştirdiğine atıfta bulunulmuştur.²⁹

Belirtildiği üzere ötekinin öldürülmesinin de yasaklanarak ‘can güvenliği’nin amaçlandığı İslâm hukukunda -doğal olarak- bireyin intihar etmesi de yasaklanmıştır. Dolayısıyla böyle bir teolojik inanç sonucunda, ‘günah’ şeklinde algılanması sebebiyle Müslüman bireyin intihar etmesinin ölüm ötesinde bir cezasının olacağı düşüncesi de oluşmuştur. Söz konusu bu dinsel içerikli algı ve düşüncenin de, inanan bireyin bilişsel şemasında ‘ceza’ karşılığı olması sebebiyle onu böylesine bir davranıştan alıkoyması beklenebilir.³⁰

İntihar ve din üzerine yapılan araştırmalar, dine daha çok bağlı bireylerin diğerlerine oranla intihara daha az yöneldiklerini ortaya koymaktadır. İntihar ile dindarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen 68 çalışmadan 57’si, daha dindar olanlar arasında daha az intihar olayının yaşandığını veya intihara daha olumsuz bakıldığını saptarken; diğer 11 çalışmadan 9’u herhangi bir ilişki olmadığını, 2’si de karmaşık ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Dinin sosyal destek sağlayarak intihar olaylarının önlenmesinde önemli bir yeri vardır. Dinsel pratikleri toplu olarak yapanların sosyal destek faktörüyle intihar riskinin azaldığı söylenebilir.³¹

Dinlerin belirtilen işlevleri Sayar tarafından şu şekilde sıralanmaktadır: a) Bazı dinler sözgelimi madde kötüye kullanımı gibi zararlı sağlık davranışını önler. Eğer madde kötüye kullanımı da intiharla doğrudan ilgiliyse dindarlığın intihar üzerine dolaylı bir etkisi olduğu düşünülebilir, b) Dinlerin pek çoğu yüksek düzeyde sosyal destek ve bütünlük sağlar. Sosyal destek yalnızlık ve anomi duygularını azaltır, depresyona karşı korur. Yalnızlık, anomi ve depresyonun intiharla doğrudan ilgisi varsa dindarlık yine dolaylı yoldan intihar üzerinde koruyucu bir etki gösterecektir, c) Pek çok dinde hayata büyük değer verilir ve onun kudsiyetine inanılır. Bu yüzden dini öğretilere güçlü bir bağlılık, kişinin yaşama arzusunu pekiştirir.³²

3. İntihar Kavramının Oluşumu: Kavramsallaşmadan Olguya İntiharın İnşası

Sözlükte “boğazını keserek öldürmek, boğazlamak” anlamına gelen **nahr** kökünden türeyen **intihâr**, “kendini öldürmek” demektir. Kelime (ÇAÇĀĒĪÇŃ) Kur’ân-ı Kerim’de yer almamaktadır. Hadislerde ve İslâmî kaynaklarda intihar eylemi genellikle “kendini öldürme” (ŞĒĀ ĀĪŌĀ) şeklinde ifade edilmektedir. Tespit edebildiği kadarıyla sadece bir hadiste “intihar” kelimesi geçmektedir.³³ İlk dönem Arapça sözlüklerde (“n-h-r”ın “ifti’al babı olan) **intihâr** bulunmamaktadır.³⁴ Fakat el-Cevherî’nin (ö. 393/1001) Tâcu’l-Luğâ’sıyla birlikte, Lisânu’l-‘Arab, el-Kâmûsu’l-Muhît ve daha sonraki dönemlerde kaleme alınan sözlüklerde bu kelimenin aktarıldığı görülmektedir.³⁵ İntihar kelimesinin dilimizde, Tanzimat döneminde yabancı eserlerin Türkçeye çevrilmesiyle kullanılmaya başlandığı belirtilmektedir. Bu bilgi hemen hemen bütün kaynaklarda yer almaktadır. Bu çalışma bağlamında yapılan araştırmada “intihar” kelimesinin Arapça sözlüklerde h.5/m.11. yüzyıldan itibaren aktarıldığı görülmüştür. Türkçe’de ise 1729 yılında telif edilen ve Osmanlı’daki ilk matbu eser olan Vankulu Lügati’nda ve sonrasında kaleme alınan sözlüklerde yer edindiği tespit edilmiştir.³⁶

²⁸ Abdullah Dağcı, Fetullah Yılmaz (2015). Ömer Nasuhi Bilmen’e Göre İntihar ve Nedenleri: Din Psikolojisi ve İslam Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektroni Dergisi 12, 433-460, s. 451

²⁹ Aslı Güller (2015). XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Toplumunda İntiharlar, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ordu- s. 10

³⁰ Mustafa Koç (2013) Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: İngiltereli Müslüman Türk Diasporası Üzerine Bir Saha Çalışması Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1, c. 12, sayı: 23 155-181, s.159.

³¹ Mustafa Koç (2013) Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: s. 177.

³² <http://www.kemalsayar.com/KategoriDetay-intihar-ve-inanc-sistemleri-31.html>, 29.02.2016.

³³ Buhari, Meğazi, 36, Kader 5.

³⁴ Bkz(âifn) Halil b. Ahmed el-Ferahidi (ö. 170/786). Kitâbu’l-‘Ayn, Daru’l-İhyai’t-Turasi’l-Arabî, Beyrut trs.; Ebu’l-Hasan Ali b. İsmail İbn Side (ö. 458/1066) *el-Muhkem ve’l-Muhitu’l-A’zam*, Kahire 1958-1973; Muhammed b. Ahmed el-Ezherî (ö. 370/ 980). *Tehzîbu’l-Luğa, ed-Daru’l-Misriyye*, Kahire ths.; İsmâ’îl b. ‘Abbâd b. Vezîran b. el-‘Abbâs (ö. 385/995). *el-Muhît fi’l-Luğa*, Beyrut 1994.

³⁵ İsmail b. Ahmed el-Cevherî (ö. 393/1001) Tâcu’l-Luğa ve Sihâhu’l-‘Arabiyye, Daru’l-ilm Li’l-Meleyân, Beyrut 1979; Muhammed b. Ya’kûb el-Firûzâbâdi (ö. 816/1413). *el-Kâmûsu’l-Muhît, Müessesetu’r-Risale*, Beyrut 1993; İbn Manzûr (ö. 711/1311). *Lisanu’l-Arab, Daru’l-İhyai’t-Turasi’l-Arabî*, Beyrut 1996; Ferâhidi, *Kitab’ul-Ayn*, Muessetu’l-A’lemî li’l-Metbuât, Beyrut 1988.

³⁶ Bkz. Vankulu Mehmed Efendi, Vankulu Lügati (Basım Tarihi: 31 Ocak 1729). Dârü’t-Tibaatü’l-Âmire, İstanbul, c.2, v. 1267; Arkun “intihar” kavramının Vankulu sözlüğünde olmadığını belirtmektedir. Fakat bu kelime için ilgili atfımıza bakıldığında görülecektir. Ayrıca Vankulu Lügati’nin Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı tarafından yayınlanan Latinize edilerek hazırlanmış yeni baskısına da bakılabilir. Vankulu Mehmed Efendi, Vankulu Lügati (2014) Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul, c.1, s. 925; *Asım Efendi (v. 1820/1236) El-Okyanusu’l-Basit fi Tercümeti’l-Kamûsü’l-Muhît*, İstanbul 1230.

İngilizcede "suicide" olarak kullanılan intihar kavramının Latince'den türetildiği anlaşılmaktadır. Latince "sui" kendi, "cadere" ise öldürmek anlamına gelmektedir. Avrupa'da ilk kez 1737 yılda Fransa'da kullanılmaya başlandı ve buradan İngilizce'ye geçtiği belirtilmektedir.³⁷

Türk Dil Kurumu tarafından "kişinin toplumsal ve ruhsal sebeplerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi" olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde bazı eserlerde ise intihar yerine öz-kıyım ya da öze-kıyım gibi kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1974 yılında intihar eylemini "kişinin amacının bilincinde ve değişik derecelerde ölümcül maksatlı olarak kendine zarar vermesi" şeklinde tanımlamıştır.³⁸

Bir kavram olarak İntihar, yaşanan ruh ağrısı ya da psişik acıyla kişinin kendi yaşamına kendi isteğiyle son verme istemesi, ya da aklı başında bir insanın yaşamakla ölmek arasında bir seçim yapabileceği halde, her türlü ahlaki baskıyı dışlayarak ölümü seçip kendisini öldürmesidir.³⁹ Bu nedenle, intihar olayı bir düşünce, bir eğilim ya da bir girişim sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumun sosyal ve ekonomik yapısının önemli göstergelerinden biri olan intihar; çeşitli psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisinde gelişen çok değişkenli bir olaydır. Bu nedenle intihar, stres yaratan yaşam koşullarına karşı tepki veren normal kişilerden, ağır ruhsal rahatsızlıkları olan hastalara kadar geniş bir kitlede görülebilmektedir. Bir yönden (biyolojik ve psikolojik bakımdan) sağlıklı olmayan bir ruh yapısının ürünü, diğer yönden de (sosyolojik olarak) tipik bir sosyal olay sayılması mümkündür. Nitekim Durkheim'e göre intihar çağdaş toplumda ya sosyal gruplarla bütünleşme eksikliği sebebiyle 'bencil' (egoistik) ya da aşırı bütünleşmesinden "elcil", endüstrileşmeden kaynaklanan hızlı sosyal değişime ve bireylerin toplum tarafından denetim altına alınmaması sebebiyle 'kuralsız'dır.⁴⁰

Freud intiharı altbenlik, benlik ve üst benlik arasındaki çatışmalar bağlamında ele almıştır. Ona göre hayali ya da gerçek olarak kaybedilen ve kişinin ambivalan (aynı kişi ya da aynı nesne için hem sevgi hem de nefret duyma) duygular beslediği narsistik nesne, özdeşim kurularak içe alınır. Böylelikle kendilik temsilinin bir parçası haline alan kaybedilmiş nesneye karşı hissedilen agresif (saldırgan/yıkıcı) dürtüleri kendiliğe yönlendirir. Bunun sonucunda, kendiliğin bir parçası çatışan bu zıt duyguların yıkıcılığına kurban edilmekte; başta kendini aşırı yerme-değersizleştirme, nihai noktada da intihar eyleminin gerçekleştiğini belirtilmiştir. Freud intiharın sonradan öğrenmişliğine de şu şekilde vurguda bulunmaktadır: Ancak birbirinden çok farklı ve güçlü motiflerin işbirliği böyle bir eylemi mümkün kılabilir.⁴¹

Konuyu irdeleyen psikanalitik yazarların sık sık intiharın agresif bileşenleri üstünde durduklarını, intiharı kendiliğe karşı gerçekleştirilen nefret dolu bir eylem olarak nitelendirdiklerini; bireyin kendisini idam etmesiyle ya da cezalandırmasıyla eşdeğer gördüklerini söyleyerek intihar ile cezalandırma, intikam, sadomazoşizm, aşırı diğerkâmlık, edilgenlik/etkinlik gibi kavramlar arasındaki ilişki ve nesneyle bir daha ayrılmamak üzere kaynaşma ya da ölüm aracılığı ile yeniden doğma gibi fantezilerin intihar olgusunda rol oynadıkları sonucunu çıkarmıştır.⁴²

Beck'in umutsuzluk kuramı ise bireyi canına kıymaya götüren süreçte rol oynayan depresyon gibi bilişsel süreçlere yoğunlaşır. İlgili bilişsel kuram ilk kez Beck ve arkadaşları tarafından ele alınmış, daha sonra Seligman'ın öğrenilmiş çaresizlik modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. Öğrenilmiş çaresizlik modeli Abramson ve arkadaşları tarafından yeniden düzenlenerek depresyonun umutsuzluk kuramı olarak adlandırılmıştır. Bu kurama göre, umutsuzluk, sosyal davranışlarla birliktelik gösterir. Depresyon sürecinde umutsuzluğa, değersizlik, çaresizlik, kararsızlık, eyleme geçememe, işlerini sürdürememe ve suçluluk duyguları eşlik eder. Bu durumda olan birey kendini, dünyayı ve geleceği olumsuz olarak algılar. Kendini çaresiz, değersiz, beceriksiz, umutsuz, yalnız, sevilmeyen biri olarak algılayan birey, bunların sebebi olarak kendisini görür. Bu düşünceler bireyi böyle bir dünyada yaşamının anlamsız olacağı fikrine götürür.

³⁷ TDK. Türkçe Sözlük, I, 712. Arkun, Nezahat (1978). *İntiharın Psikodinamikleri*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, s. 25; Sümer,(2015) Dinlerde İntihar Şehidlik ve Ötenazi, s. 9.

³⁸ Özge Uçan (2006). *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Ankara, s. 1.

³⁹ Hayati Hökelekli, "intihar" TDV İslam Ansiklopedisi, c. 22, s. 351; Arkun (1978). *İntiharın Psikodinamikleri* s. 27; Kay R. Jamison (2004) *Erken Çöken Karanlık, İntiharı Anlamak*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 50; Yapıcı, Asım Yapıcı,(2007). *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Kitabevi, Adana, s. 140; Ulaş, Sarp Erk (2003). *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları.

⁴⁰ Durkheim, Emile (1992) *İntihar*, Çev: Özer Ozankaya, İmge Kitabevi Yay. Ankara, s. 9-10, 145, 219,245; Benjamin Beit Hallahmi, Michael Argyle (2001). *Dindarlığın Etkileri (II). "Bireysel Düzey"* Çev. Adem Şahin, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 11, s.177.

⁴¹ Robert E. Litman (1996). "Sigmund Freud on Suicide", J. Maltesberger, M. Goldblatt (Ed.). *Essential Papers on Suicide*, USA, s. 211; Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, s. 141; Zuhul Ağıkaya (2010) *İntihar ve Din: İntihar Girişiminde Bulunanlar Üzerine Empirik Bir Araştırma M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 1, 173-202, s. 171.

⁴² Özçürümez, Gamze (2010) "İntiharın Psikodinamiği", 25 Eylül 2010, <http://sosyalpsikiyatridernegi.org>.

Böylece ölmek yaşamaktan daha ağır basar ve canına kıymanın tek çözüm yolu olacağına inanan birey intihar davranışını sergiler.⁴³

4. Türkiye’de İntihar Olgusu: Bilimsel Verilerle Kanıksanmış Tercihler

Bir ülkede görülen intihar olgusu, o ülkedeki tarihsel olaylar, dinsel eğilimler, yaşam biçimi, sosyal sınıf, ekonomik koşullara ilişkin toplumsal özellikler, bireyin yaşı, cinsiyeti, eğitimi, medeni durumu gibi demografik etkenler⁴⁴ ayrıca kişinin bedensel, biyolojik ve ruh sağlığın yönelik değişkenlerle ilişkili olmaktadır.

Dünyada 2014 yılı itibarıyla her yıl 804 binden fazla kişi intihar ederek yaşamına son vermekte. Dünya intihar hızı %000 11.4 (15.0 erkek & 8.0) olup her 40 saniyede bir kişi intihar etmektedir. Global bir fenomen olan intihar, en yüksek oranda gelir düzeyi yüksek Avrupa ülkelerinde görülmekle birlikte % 75’i düşük ve orta gelirli ülkelerde gerçekleşmektedir. Zengin ülkelerde -Çin hariç- erkeklerin intiharla ölümü kadınlardan 3 kat fazladır. Fakat düşük ve orta gelir düzeyinde olan ülkelerde erkeklerin kadınlara oranı 1.5 kattır. İntihar etme yaşı 80’li yaşlara kadar yükselmekle birlikte intiharın en yüksek düzeyde gerçekleştiği dönem 15-29 yaş aralığıdır.⁴⁵

Ülkemiz intihar hızı düşük ülkeler arasında yer almasına rağmen, istatistiklere göre kaba intihar oranları artmaktadır. Ülkemizde İstatistik Kurumu (TÜİK) intihar olaylarına ilişkin bilgileri, 1962 yılından itibaren tüm yerleşim yerlerinden derlemeye başlamıştır. Yıllar içinde kısa bilgiler halinde yayımlanan intihar istatistikleri, 1974 yılından itibaren ayrı bir yayın olarak yayımlanmaya başlamıştır. Arkun’un 1963’te yaptığı çalışmaya göre 1927-1946 yılları arasında İstanbul’da intihar oranı, % 000 1.6⁴⁶ iken 2014 yılı itibarıyla ülkemiz genelinde kaba intihar hızı %000 3,97 olup, 3065 kişi intihar ederek yaşamına son vermiştir.⁴⁷ Bu oranlar diğer Avrupa ülkeleri⁴⁸ ile karşılaştırıldığında, Türkiye’de intihar oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. İntihar edenlerin %74,3’ünü erkekler, %25,7’sini kadınlar oluşturmaktadır. 2013 yılında yüz binde 4,27 iken 2014 yılında yüz binde 3,97 düşmüştür. Diğer bir ifade ile 2014 yılında her yüz bin kişiden yaklaşık dördü intihar etmiştir. Kaba intihar hızı illere göre incelendiğinde, 2014 yılında kaba intihar hızının en yüksek olduğu il yüz binde 11,63 ile Tunceli’dir. Tunceli ilini yüz binde 9,03 ile Bingöl ve yüz binde 8,26 ile Edirne izlemektedir. Kaba intihar hızının en düşük olduğu il ise yüz binde 1,06 ile Bartın’dır. Bartın ilini yüz binde 1,07 ile Çankırı ve yüz binde 1,28 ile Bayburt izlemektedir.⁴⁹

İntihar sayıları yaş grubu ve cinsiyete göre incelendiğinde, 2014 yılında yaş grupları arasındaki cinsiyet farklılığının belirgin olduğu anlaşılmaktadır. Erkek intiharlarının 15 yaş altı intiharlar hariç tüm yaş gruplarında kadın intiharlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılığın en yüksek olduğu yaş grubunun 20-24, en az olduğu yaş grubunun ise 15 yaş altı ile 85 yaş ve üzerinde olduğu müşahade edilmektedir. İntihar eden kişilerin 2014 yılında %22,5 ile ilköğretim, %19,9 ile lise ve dengi okul ve %10,6 ile okuryazar olup bir okul bitirmeyenler takip etmektedir.⁵⁰

Geçmişten günümüze bir halk sağlığı sorunu olarak kendini gösteren intihar olgusu, çok boyutlu ele alınması önemle değerlendirilmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Bu konunun etiyolojik, epidemiyolojik, biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve antropolojik olarak farklı boyutlarıyla ele alınması konuyla ilgili bilgi eksikliğini gidermek ve önlenmesine yönelik çalışmalara ağırlık vermek açısından önem arz etmektedir. Ayrıca intiharın artık Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, Dinler Tarihi gibi din bilimleri tarafından ele alınması ve konunun belirtilen yaklaşımlarla yeniden irdelenmesi bu bağlamda daha da faydalı olacaktır.

Ülkemizde intiharla ilgili düzenli çalışmalar, 1991 yılında ve her beş yılda bir yayımlanan, Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma ve Uygulama Merkezi (PKUAM) tarafından hazırlanan “Türkiye’de İntihar Olgusu Bibliyografyası” çalışmasıyla başlamıştır.⁵¹ Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi kurumsal bir yapıyla intiharı incelemekte ve bu alanda pek çok çalışma yayınlamakta,⁵²

⁴³ David D. Burns (1980). *Feeling good : The New Mood Therapy*, New American Library, New York, s. 337; Muhammed Kızılgöçer (2015). *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Çalışma*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, s. 77; Abdullah Dağcı, Fetullah Yılmaz, Ömer Nasuhi Bilmen’e Göre İntihar ve Nedenleri: Din Psikolojisi ve İslam Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme s. 439.

⁴⁴ Pınar Harmancı (2015). Dünya’daki Ve Türkiye’deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi, Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, Vol. 1, No Suppl 1, s.1

⁴⁵http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/suicideprevent/en/, 22.02.2016;
http://www.who.int/mental_health/suicide-prevention/exe_summary_english.pdf,

Uçan, Özge, *Türkiyede’de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Kriz Dergisi, Cilt: 13, Sayı:3, 2005, s. 18.

⁴⁶ Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri* s. 36.

⁴⁷ TÜİK, İntihar İstatistikleri, 2014, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>.

⁴⁸ Fransa 2007: 16.3; **Almanya 2010: 12.3**; Litvanya 2009: 34.1; **Kanada 2004: 11.3** Amerika 2009: 12.0, **Rusya 2011: 21.4. (%000) bkz.** http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/country_reports/en/index.html 01.04.2013.

⁴⁹ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>. 22.02.2016.

⁵⁰ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 22.02.2016.

⁵¹ http://krizmerkezi.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=72, 22.02.2016.

⁵² PKUAM’ın bazı konuyla ilgili bazı yayınları: Sayıl, Psk. Semra Azizoğlu (1991). *Türkiye’de İntihar Olgusu, Bibliyografya I*, Ankara Üniversitesi Basımevli;

Özellikle bu makalenin ortaya koyduğu argüman temelinde bu kurumun ortaya koyduğu çalışmalara ve intiharı çalışacak araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı sayılabilecek Uçan'ın çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmalarda 1900-2005 yılları arasında intiharı konu alan (bilimsel, edebi, bibliyografik ve istatistikî) dergi yazısı, tez, kongre bildirisi, kitap, çeviri ve DİE yayınlarının derlenmiş, yıllara göre sayısal dağılımları ortaya konulmuştur.⁵³ İfade edilmeye çalışılan argümanın izahı bağlamında ayrıca TÜİK'in yıllık olarak yayınladığı ve intiharın bölge, bölüm, şehir, cinsiyet, yaş, gelir durumu, medeni durum ve eğitim düzeyi gibi pek çok faktörle betimlenen istatistikî bilgilere başvurulmuştur. Dünyadaki intihar oranları için de Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri incelenmiştir. Uçan'ın çalışmasında incelenen unsurlardan biri olan tezlerin 2005 yılından sonraki niceliği konusunda da YÖK ulusal tez merkezi verileri incelenmiştir.

İntiharın halk sağlığı, psikolojik bir olgu mahiyetinde ele alınan çalışmalarda genel olarak şu tespitlere varılmaktadır:

- İntihar bir fenomendir ve her insanda karşılaşılabılır. Dolayısıyla tek başına patoloji değildir.
- Belli bir süreci kapsayan bir düşünme boyutunu içerir.
- Düşünme boyutunu hiç içermeyen ani duygusal yaşantı olarak ortaya çıkabilir.
- Düşünceyi etkileyen (depresif bozukluk gibi) bir hastalığın gidişi nedeniyle kişinin elinde olmadan oluşabilir.
- Düşünme boyutunu içerse de ani bir duygusal yaşantı olarak da ortaya çıksa "mutlak olarak" çaresizlik ve ümitsizlik duygusunu uyandıran bir dizi duygusal yaşantıyı içerir.⁵⁴

Ülkemizde modernleşmeyle/bireyselleşmeyle birlikte intihar hızındaki artış dikkat çekmektedir. Gerek modernleşme üzerinden kurgulanmış bir yaşam tarzına sahip Batı dünyasında intihar düzeyinin yüksek olması, gerekse modernleşme süreciyle birlikte dilimizde ve zihinsel dünyamızda intiharın bir olguya dönüşmesi ve belli bir literatüre ulaşması, intiharın belirtilen etkenlerle birlikte sekülerleşme/bireyselleşme bağlamında da ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu aşamada intiharın ülkemizde modernleşmeyle birlikte batı dünyasında yaşanan anlamıyla bir karşılık bulduğu söylenebilir. Dilimizde 'Tanzimat'la birlikte kullanılmaya başlanmıştır' tespiti, toplumumuzun Tanzimat ve sonrasında yaşadığı modernleşme ile bu kavramın bir literatür oluşturmaya başladığı gerçeğine işaret ettiği ifade edilebilir. Zira 1900-2016 zaman kesitine bakıldığında intiharın zamanla bir olgu ve bir literatüre dönüştüğü görülecektir. Bu makalenin, başlığı ve içeriğiyle ortaya koymaya çalıştığı bu yaklaşımı iki temel veri ile ifade etmekte. İlk veri, intihar kelimesinin bir literatür olarak oluşum sürecin ışık tutabilecek olan Türkiye'deki intihara ilişkin bibliyografik bulguların İstatistikidir. İkinci veri ise ülkemizdeki intihara ilişkin istatistikî bilgilerdir.

Grafik I. Ülkemizde 1910-2005 Yılları arasında intihara ilişkin makale, kitap ve kongre çalışmalarının yıllara göre dağılımı⁵⁵

İşık Sayıl, Psk. Semra Azizoğlu Binici (1996). *Türkiye'de İntihar Olgusu, Bibliyografya II*, Ankara Üniversitesi Basımevi
İşık Sayıl, Dr. Derya İren Akbıyık (2000). *Türkiye'de İntihar Olgusu, Bibliyografya III*, Ankara Üniversitesi Basımevi
Gernot Sonneck ve ark., Çeviren: Dr. Yasemin Sözer, *Yayına Hazırlayan, Dr. Bahar Subaşı (2000). Krize Müdahale ve İntiharı Önleme, Damla Matbaacılık*

Worden, W. (1992) *Grief Counselling and Grief Therapy*, Springer Pub. NY, *Yas Danışmanlığı ve Yas Tedavisi, Çev. Uzm. Dr. Bedriye Öncü*
İşık Sayıl, *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı, Eler Matbaacılık İstanbul, 2004.*

İşık Sayıl, Özge Uçan (2006). *Türkiye'de İntihar Olgusu, Bibliyografya IV*, Ankara Üniversitesi Basımevi

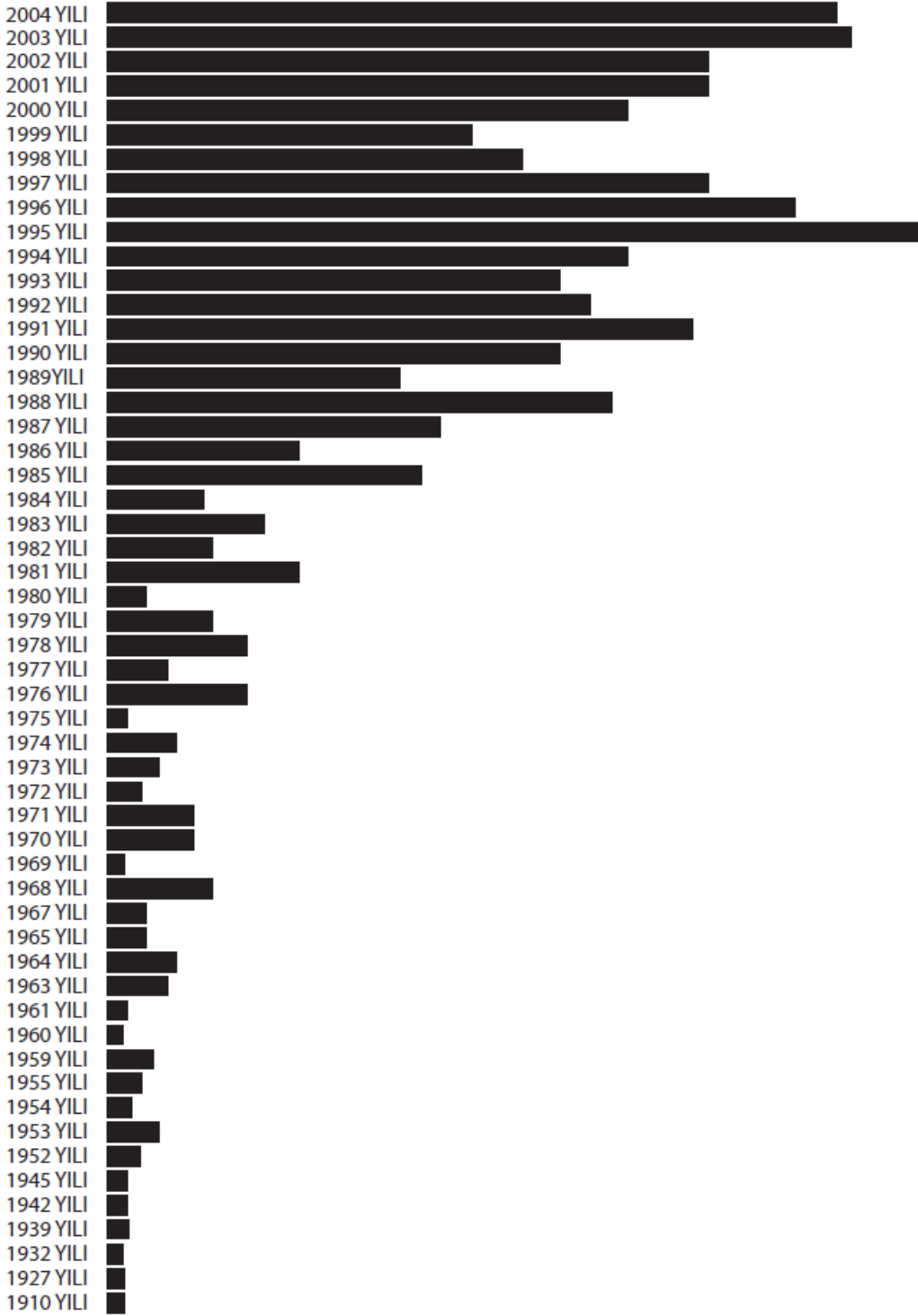
İşık Sayıl, *Krize Müdahale ve İntiharı Önleme, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2008.*

⁵³ Uçan, Özge (2006). *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Ankara.

Uçan, Özge, *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Kriz Dergisi, Cilt: 13, Sayı:3, 2005.

⁵⁴ Uçan, Özge, *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, s. 17; Muhammed Kızılgeçit, Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Çalışma, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara, 2015, s. 77.

⁵⁵ Özge Uçan, *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Ankara 2006, s. 23.

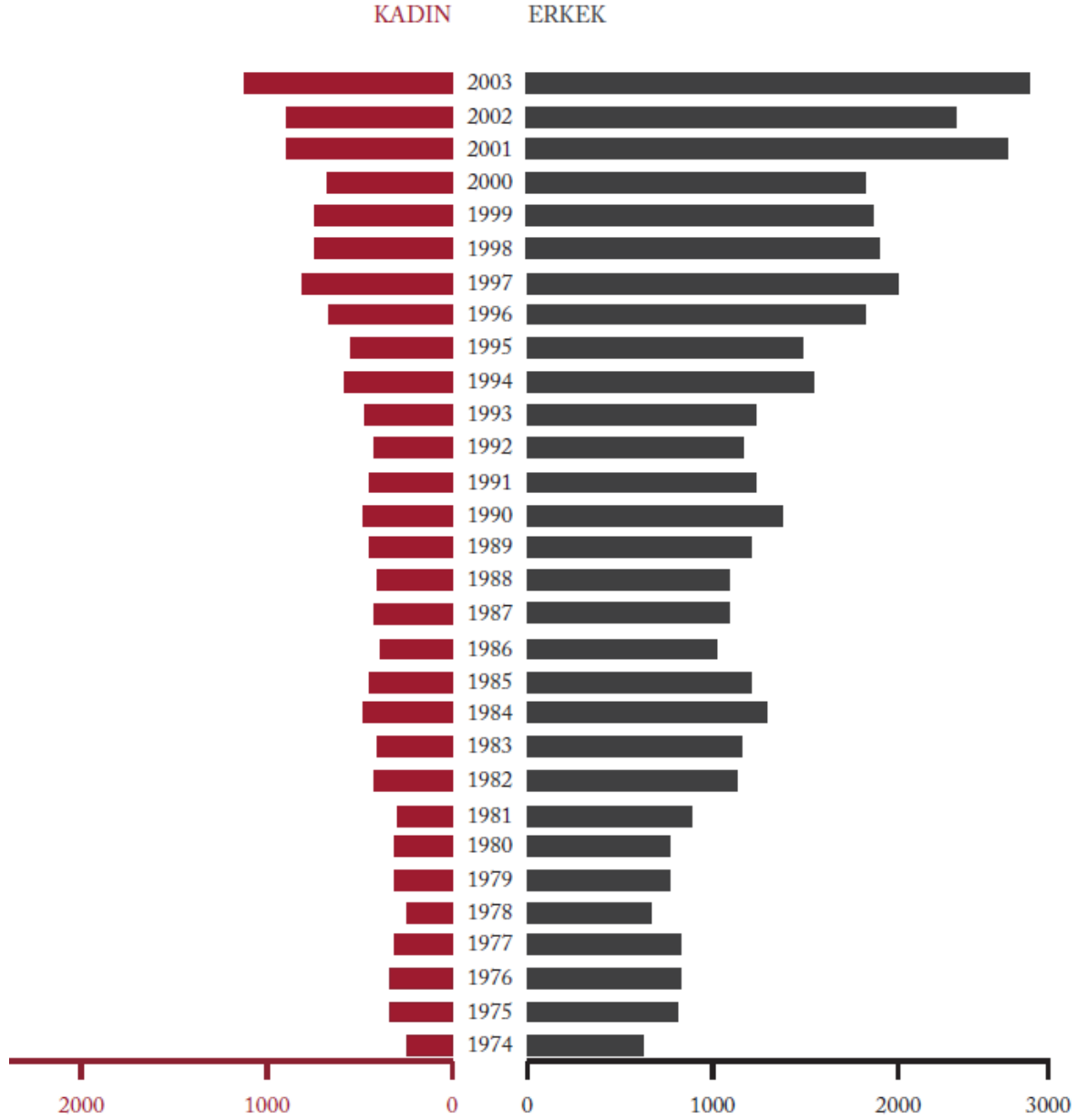

Uçan ilgili çalışmada 1900 den 2005'e 277 dergi, **79 tez**, 229 Kongre bildirisi, **53 kitap**, 35 çeviri ve 31 DİE yayını toplam **704** çalışmanın yayımlandığını belirtmektedir.⁵⁶ Uçan'ın yaklaşımı sürdürülerek günümüzdeki duruma sadece tezler bağlamında bakıldığında intihara dair çalışmalardaki trendin yükselmekte olduğu görülecektir. Hâlihazırda YÖK'ün Ulusal Tez Arama Merkezi üzerinden yapılan bir aramada, İntiharın muhtemel alt başlık olarak bulunabileceği ruh sağlığı gibi kavramlar araştırılmadan sadece "intihar" kavramıyla yapılan arama sonucunda 1900-2005 kadar 79 olan tez sayısının 2016 yılıyla 205'e yükseldiği görülecektir. Ayrıca "intihar"ın Psikoloji ve Tıp gibi alanlar dışında özellikle Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi, Dinler Tarihi, Din Felsefesi hatta Tarih Bölümü gibi alanlara konu oluşu ilginin sadece nicelik olarak değil intiharın farklı alanlarca çalışılmasıyla konunun niteliksel olarak da anlaşılır kılınmaya çalışıldığı fark edilecektir.⁵⁷

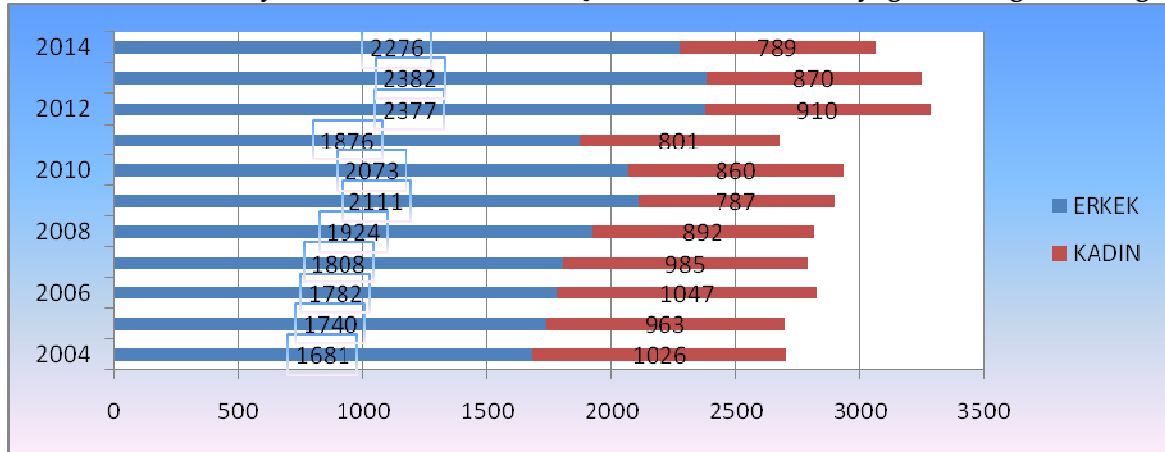
⁵⁶ Uçan, Özge (2005). *Türkiye'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Kriz Dergisi, Cilt: 13, Sayı:3.

⁵⁷ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, 01.03.2016.

Grafik II. Ülkemizde 1974-2005 yılları arasında intihara ilişkin istatistikî ve bibliyografik bulguların yıllara göre dağılımı⁵⁸

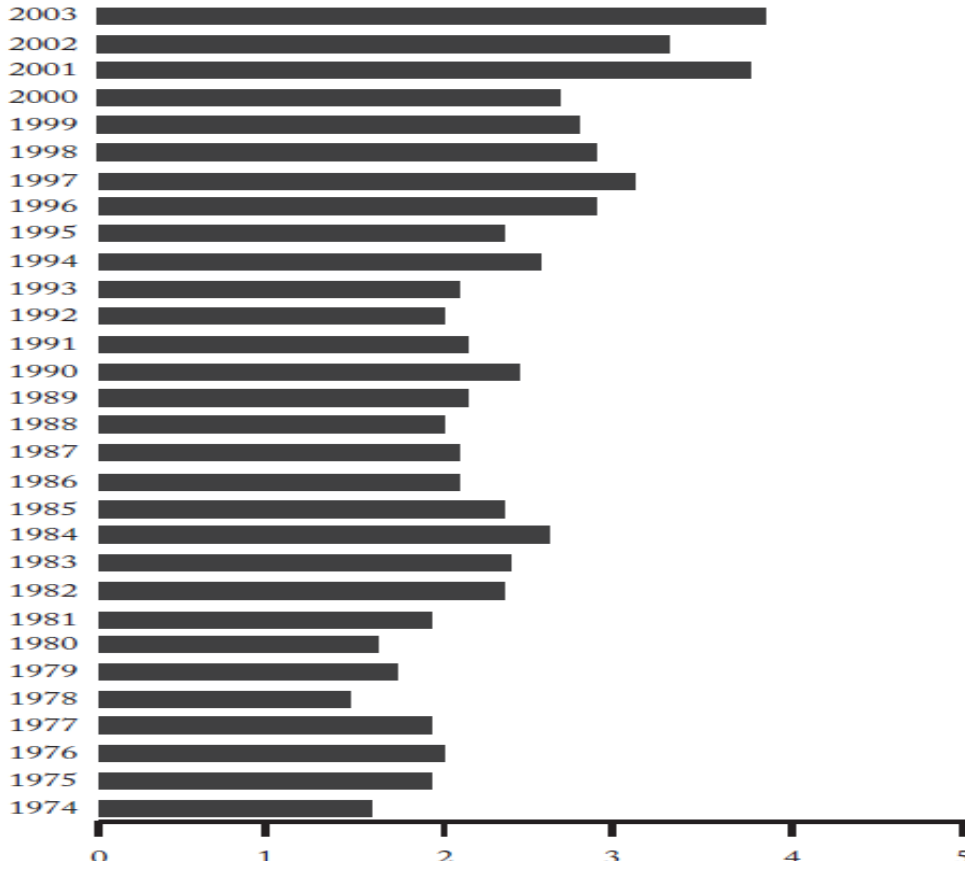
Grafik III: 2004-2014 yılları arasında intihara ilişkin istatistikî ve bibliyografik bulguların dağılımı⁵⁹

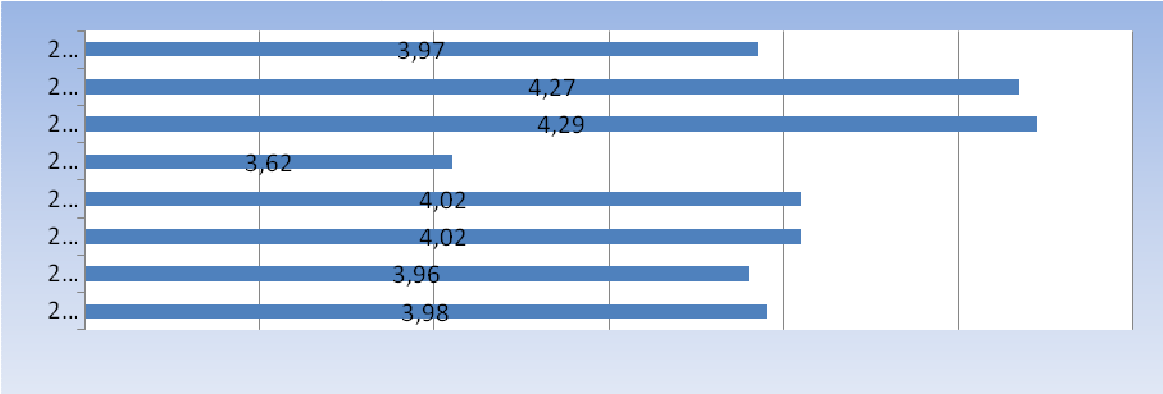
⁵⁸ Özge Uçan, *Türkiye'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografiya Çalışması*, s. 25

⁵⁹ 2004:2707; 2005:2703; 2006:2829; 2007:2793; 2008:2816; 2009:2898; 2010:2933; 2011:2677, 2012:3225, 2013: 3252, 2014: 3065. TÜİK, İntihar İstatistikleri, 2014. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 18.02.2016.

Grafik 4: Ülkemizde 1974-2004 yılları arasındaki kaba İntihar Oranları (%000)⁶⁰

Grafik 5: Ülkemizde 2007-2014 yılları arasındaki kaba İntihar Oranları (%000)⁶¹

TARTIŞMA

Giddens' e göre "Modern toplumsal hayatı, kurumsal refleksivitesinin yanı sıra, yerinden-çıkarıcı mekanizmaların genişlemesine eşlik eden kapsamlı zamansal ve mekânsal yeniden organizasyon süreçleri karakterize eder. Toplumsal ilişkileri yerel mekânlardan koparan bu yerinden-çıkarıcı mekanizmalar geniş zamansal-alansal uzaklıkları aşarak onları yeniden bir araya getirir. Zaman ve mekânın yeniden organizasyonu ve yerinden çıkarıcı mekanizmalar modernitenin önceki yerleşik kurumsal özelliklerini radikalleştirir; bu özellikler de ayrıca gündelik toplumsal hayatın içeriğini ve doğasını dönüştürür... Modernite bir risk kültürüdür... Modernite bir yandan belirli alanlar ve hayat tarzlarının genel riskliliğini azaltırken, öte yandan önceki çağlarda büyük ölçüde veya kesinlikle bilinmeyen yeni risk parametrelerini devreye sokar."⁶²

⁶⁰ Özge Uçan, *Türkiye'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, s. 26

⁶¹ 2007:3,98; 2008:3,96; 2009:4,02; 2010:4,02; 2011:3,62; 2012: 4,29; 2013: 4,27; 2014:3,97 TÜİK, İntihar İstatistikleri, 2014. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 18.02.2016.

⁶² Giddens, Anthony (2010). *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum, s.13-15.

Bedenin "sahipliği" modern çağda "bireysel-kimlik tasarımıyla yakından ilişkilendirilmiş. Üreme toplumsal sürekliliği ve türün biyolojik devamlılığını ifade etmek için kullanılmıştır. Modern çağ öncesi tüm toplumlarda, farklı türden nispeten tehlikesiz düşük yöntemleri kullanılmıştır. Yine de üreme olgusu kader alanına ait düşünülmüştür. Fakat daha güvenilir düşük yöntemlerinin geliştirilmesi, cinsel pratiklerin refleksif kontrolü ve farklı türden yeniden-üretim (Tüp bebek, DNA aşılama) tekniklerinin kullanılması sayesinde üreme artık bir çoğul "seçim"ler alanı haline gelmiştir. Kuşkusuz kürtaj da bedenle beden sahipliğinin kendi ürünleri üzerinde "seçim"ler alanına giren bir eylem olarak burada ifade edilebilir.⁶³

Modern hayat içerisinde giderek karmaşıklaşan yaşam örüntülerinin bir sonucu olarak da ön plana çıkmaya başlayan bireyselleşme eğilimi yaşamsal bir gerçeklik olarak sosyal çözölmeyi de beraberinde getirmektedir. Sosyal yaşam içerisinde bireyin yalnızlaşmasını artıran sosyo-patolojik tablo ise dünyada ve -görece- Türkiye'de intihar girişimi veya intihar davranışlarını her geçen gün arttırmaktadır. Yerli ve yabancı literatürde intihar davranışlarına karşı koruyucu faktör olarak değerlendirilen yaşamı sürdürme nedenlerinden psiko-sosyal içerikli nedenlerin yanı sıra psiko-teolojik içeriğe sahip olan 'etik ve dinsel değerler'in de yer aldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla bireylerin sahip oldukları 'dinsel inanç ve değerler'in onların intihar düşüncelerini ve davranışlarını önleme de oldukça önemli 'olumlu' psiko-teolojik içerikli bir bilişsel faktör olduğu belirtilmektedir. Belirtildiği üzere ötekinin öldürülmesinin de yasaklanarak 'can güvenliği'nin amaçlandığı İslâm hukukunda -doğal olarak- bireyin intihar etmesi de yasaklanmıştır. Dolayısıyla böyle bir teolojik inanç sonucunda, 'günah' şeklinde algılanması sebebiyle Müslüman bireyin intihar etmesinin ölüm ötesinde bir cezasının olacağı düşüncesi de oluşmuştur. Söz konusu bu dinsel içerikli algı ve düşüncenin de, inanan bireyin bilişsel şemasında 'ceza' karşılığı olması sebebiyle onu böylesine bir davranıştan alıkoyması beklenebilir.⁶⁴

İntihar-din veya dindarlık ilişkisini konu edinen çalışmalarda dinin veya dindarlığın intihar oranını dolaylı veya doğrudan düşürdüğü ifade edilmektedir. Dindarlık ile intihar arasındaki ilişki üç ana bakış açısıyla açıklanmaktadır. Bunlar toplumsal entegrasyon (bütünleşme) kuramı, temel dini inançlara adanmışlık görüşü ve dini sosyal ilişkiler yaklaşımıdır. Her üç yaklaşımda yani grup normlarına bağlılık, dini değerlere daha fazla adanmış olma ve uygun destekleyici sosyal ortamlarda bulunmanın intiharı önleyici bir etkiye sahip olduğu ileri sürülmektedir.⁶⁵ Dinler bağlamında da İslam dinine mensup olanların intihar düzeyinin daha düşük, Katolikler'in intihar düzeyinin de Protestanlardan daha düşük olduğu belirtilmektedir.⁶⁶ Aktarılan bu bilgilere birlikte, Uçan'ın ülke genelinde 1900'lü yılların ilk yarısında ve Arkun'un 1963'te İstanbul'da tespit ettiği yaklaşık %000 1'lik intihar oranı sürekli artmıştır. Halî hazırda da bu oran son on yılda %000 4'lük bir düzeydedir. Bu noktada akıllara şu sorular gelmektedir:

Tanzimatla başlatılabilen süreçle Müslüman toplumunun -işaret edildiği üzere olumsuzlanan ve hatta yasaklanan- bir eylemi tercih etmesinin sebebi nedir? İntihar düzeyi Müslüman bir toplumda niçin sürekli bir artış göstermektedir? Ayrıca intihar kelime, kavram, çalışma alanı ve olgu niteliğine nasıl bürünmüştür. Son 10 yılda yaklaşık %000 4'lük (yılda yaklaşık 3000 kişi) düzey niçin değişmez bir oran olmaktadır. En önemlisi de çevrelerince dindar olarak kabul edilenler niçin intihar etmektedir? İfade edilen sorular bağlamında Psikoloji, Sosyoloji, Edebiyat ve Tarih alanlarındaki çalışmalar tekrar gözden geçirilmeye çalışıldı. Özellikle Din Psikolojisi alanında, kaynakçada atıfta bulunulan kişiler dışında pek çok araştırmacının bu konuyu araştırdığı müşahade edildi. Bu verilerle ışığında "intihar" yukarıda ortaya konmaya çalışıldığı üzere bir "okumaya" tabi kılındı.

Belirtilen soruların cevaplanması bağlamında, ilk olarak intiharın nerdeyse bir kelime bile değilken zamanla bir kavrama büründüğü ve böylece "intihar"ın önce literatürde bir olguya dönüştüğü sözlüklerin dili aktarıldı. Özellikle de Osmanlı toplumuna "intihar"ın kavramsal niteliğiyle Tanzimatla karşılaştığı ve bu dönemde Müslüman toplum modernleşmenin değişimini daha yakından hissettiği hatırlatılmak istendi.

İkinci olarak aktarılmaya çalışılan, modernleşme sürecinin 1900'lü yıllardan günümüze etkisini her alanda sürdürdüğünü ve modernleşmenin Müslüman toplum hayatını her yönüyle kuşatıp şekillendirdiğini ifade etmek ve bu şekillendirmenin Müslüman'ın algılamalarını, kavramsallaştırmalarını, eylemlerini ve hatta bir bütün olarak hayatı ve dini, bilişsel ve eylemsel inşasını etkilediğini istatistikî verilerle ortaya

⁶³ Giddens, Anthony (2010). Modernite ve Bireysel-Kimlik, Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum s.271-273.

⁶⁴ Mustafa Koç (2013) Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: İngiltereli Müslüman Türk Diasporası Üzerine Bir Saha, c. 12, sayı: 23, s.159.

⁶⁵ Üzeyir Ok,1 Fatma Gül Cirhinlioğlu (2010). İnanç Ya Da Dünya Görüşü Biçimleri İle İntihara Yönelik Tutum, Depresyon Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2010, Cilt: 34, Sayı: 1, 1-8, s. 1; Yapıcı (2007) *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, s. 162; Bedri Katipoğlu (2015). Din Psikolojisi Açısından İntiharın Psikanalizi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research Ağustos 2015, C: 8 Sayı: 39 V.: 8 Is: 39, s. 1064-1070. Steven Stack (1988). "The Effect of Domestic/Religious Individualism on Suicide," in *The Religion and Family Connection: Social Science Perspectives*, ed. Darwin L. Thomas (Provo, UT: Religious Studies Center, Brigham Young University,). 175-204.

⁶⁶ Sümer (2015) Dinlerde İntihar Şehidlik ve Ötenazi, s. 164; Muammer Cengil (2009) Cınnet ve İntihar Olgusu ve Bazı Çözüm Önerileri, IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, 12-16 Ekim 2009, c. 1, s. 691-704, s. 695.

koymaktır. Değişen sadece öylesine tercihler değildir. Burada değişen, dindar şahsiyetin düşünsel alana dahi taşımaması gerektiği bir durumu tercih alanında bir olguya dönüştürmesidir. Bedenini emanet alanından tüketim alanına taşınması, bu durumun artık kemikleşen yüz binde dörtleri bulması ve bir çalışma alanına dönüşmesidir. Yani modern dönemde, dindarlar modern dönemin dindarlarıdır. Modernizmin riskleri farklı düzeylerde dindarları da şekillendirmekte ve dinsel bireycilik farkında olunmadan içselleştirilmektedir. Burada aktarılmak istenen intiharın sadece 21. Yüzyıla Müslümanlar tarafından tecrübe edilmeye başlandığı değildir.

SONUÇ

İntihar eylemi, bireyin tercihi olarak tanımlanmaktadır. Fakat ayet ve hadislerle göre ölüm Müslüman için tercihte bulunabileceği bir eylem ve bedeni de salt kendi tasarrufunda olan bir nesne değildir. Giddens'e referansla "intihar" çoğul "seçimler" alanına taşınacak bir durum değildir. Yaşama hakkı, insana Allah (c.c.) tarafından lütfedilmiş en temel hakktır. İnsanın dünyaya gelmesi de dünyadan ayrılması da kendi elinde ve yetkisinde değildir. İntihar Allah (c.c.)'ın yaratmış olduğu cana kıymaktır. Hz. Peygamber (a.s.v.) "Hiçbiriniz ölmeyi istemesin (**temenni**)..."⁶⁷ "Başa gelen bir sıkıntı sebebiyle hiçbiriniz ölmeyi **temenni** etmesin. Eğer ölümü istemek zorunda kalırsa şöyle desin: Allah'ım! Yaşamak benim için hayırlı olduğu sürece hayat ver. Ölmek benim için daha hayırlı olduğu zaman canımı al!"⁶⁸ Müslüman'ın zihin dünyası, ölüm olgusunun Müslüman fert tarafından eyleme geçirebileceği bir gerçeklik değil en ekstrem durumlarda bile ancak Allah'tan (c.c.) **isteyebileceği** bir durum olduğu yaklaşımıyla inşa edilmiştir. Bu bağlamda ayet ve hadislerden pek çok örnek aktarılabilir. Özellikle İslâm akaidinin, Allah (c.c.)'ın mutlak Rab ve mülkünde mutlak anlamda tasarruf sahibi olduğu vurgusu da önemlidir. İslâm dinindeki Rububiyet anlayışına uygun olarak beden dâhil dünyaya ait her şeyin Müslüman şahsa emanet olduğu bilinci İslamî kaynaklarının bütününden anlaşılabilir bir hayati algılayış tarzıdır. Aktarılan bilgi ve verilerden yola çıkarak intihar olgusunu, Müslüman toplumun modernleşmeyle daha derinden yaşadığı söylenebilir. Ayrıca Müslüman toplum bireyselleşme/dinsel bireyselleşme tecrübesinin neticesinde intiharı "tercih imkânı" alanında algılamasının ve daha sathî gerekçelerle başvurulabilme eğiliminde olmasının yeni bir tecrübe olduğu düşünülebilir. Zira biz bu gün Vecdî'nin Müslüman toplumun için rahatlıkla yaptığı tespiti yapamamaktayız. Mehmed Akif Sırât-ı Müstakim'in 14. sayısında, Ferid Vecdî'nin "Müslüman Kadın"ından çevirdiği şu cümleler ve hâlihazırda yukarıda verilen istatistikler karşılaştırıldığında bir kavramın olguya dönüşümü ve bir zihin değişimini daha net görebilmekteyiz: "Resmî istatistiklerden alınan ma'lûmât-ı mevsûkaya nazaran İtalya'da 1889'dan 1893 senesine kadar güzâr eden beş sene zarfında 569 kadın intihar etmiştir. Fransa'da aynı müddet zarfında 5869 kadın kendini öldürmüştür. Pekâlâ şimdi bana bir de umûm memâlik-i şarkıyyede, husûsiyle Mısır'da vukû'a gelen intiharı gösteriniz. Bu intiharlar aşk ve sevdâyâ, fakr u sefâlete elhâsıl daha ne gibi esbâba atfedilirse atfedilsin her hâlde cinâyeti nefsâniyyeye, za'af-ı a'sâbâ hissi bir delildir. Öyle ise demek ki şark kadınlarının a'sâbı garb kadınınkinden daha kuvvetli, kendileri de huzûzât-ı nefsiyyelerine galebe çalmakta ötekilerden daha metânetli imiş." ⁶⁹

İntihar kavramı gelinen noktada, ülkemizde yaygınlaşan bir olgu niteliğindedir. Ayrıca bir literatüre sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda hem halk sağlığıyla ilgilenen kurumlar (PKUAM) tarafından araştırılmakta hem de TÜİK gibi araştırma kurumları tarafından bir alan olarak takip edilmektedir. İntihar olgusunun bu nitelikte incelenmesinin dışında, Müslüman bir toplumda intiharın modernleşme, bireyselleşme ve dinsel bireyselleşme bağlamında Müslüman şahsın Tanrı tasavvurunun ve varlık algısının değişimi ile de açıklanması bu alanda getirilecek çözüm önerilerine bir katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

- ARKUN, Nezahat, (1978). *İntiharın Psikodinamikleri*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Âsım Efendi (1230) (v.1820/1236). *El-Okyanusû'l Basît fi Tercümeti'l-Kamûsü'l-Muhît*, İstanbul.
- HALLAHMÎ, Benjamin Beit Michael Argyle (2001) "Dindarlığın Etkileri (II) "Bireysel Düzey" (Çev. Adem Şahin), *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11.
- Buhârî, Muhammed bin İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Daru İbn-i Kesir, Beyrut 1407/1987
- BURNS, David D. (1980). *Feeling good : The New Mood Therapy*, New American Library, New York
- CENGİL, Muammer (2009) "Cinnet ve İntihar Olgusu ve Bazı Çözüm Önerileri", *IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, 12-16 Ekim 2009, c. 1, s. 691-704.
- el-Cevherî, İsmail b. Ahmed (1979) (ö. 393/1001) *Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-'Arabiyye*, Daru'l-ilm Li'l-Meleyân, Beyrut.
- ÇAPÇIOĞLU, İhsan (2011). *Modernleşen Türkiye'de Din ve Toplum*, Otto Yayınları, Ankara.
- DAĞCI, Abdullah, Fetullah Yılmaz (2015). "Ömer Nasuhi Bilmen'e Göre İntihar ve Nedenleri: Din Psikolojisi ve İslam Hukuku Bağlamında Bir Değerlendirme", *Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi* 12, 433-460,
- DURKHEİM, Emile (1992). *İntihar*, Çev: Özer Ozankaya, İmge Kitapevi Yay. Ankara.
- ELİADE, Mircea (1987). *The Encyclopedia Of Religion, "Suicide"*, Macmillan Publishing Company, New York, c. 14, 126.
- Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail İbn Side (1958-1973). (ö. 458/1066) *el-Muhkem ve'l-Muhitu'l-A'zam*, Kahire

⁶⁷ Buhârî, Temenni 6.

⁶⁸ Buhârî, Merdâ 19.

⁶⁹ Mehmed Akif, *Sırâtülmüstakim*, 13 Teşrinisâni 1324/26 Kasım 1908, 14/208.

- Güller, Aslı (2015). XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Toplumunda İntiharlar, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ordu.
- el-Ezherî, Muhammed b. Ahmed (ö. 370/ 980). *Tehzîbu'l-Luğa*, ed-Daru'l-Mısriyye, Kahire ths.;
- el- Ferâhidî, Halil b. Ahmed (ö. 170/786). *Kitâbu'l-'Ayn, Daru'l-İhyai't-Turasi'l-Arabî*, Beyrut trs.
- el-Firûzâbâdî, Muhammed b. Ya'kûb (1993). (ö. 816/1413). *el-Kâmûsu'l-Muhît, Müessesetu'r-Risale*, Beyrut 1993.
- GİDDENS, Anthony (2012). *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Kuşdil, E., Ayrıntı Yay., İstanbul.
- GİDDENS, Anthony (2010) *Modernite ve Bireysel-Kimlik, Genç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çev.: Ümit Tatlıcan, Say Yay. 2010, İstanbul.
- HARMANCI, Pınar (2015). "Dünya'daki Ve Türkiye'deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi", *Hacetepe University Faculty of Health Sciences Journal*, Vol. 1, No Suppl 1.
- HARVEY, David. (1999). *Postmodernliğin Durumu*, çev. Savran, Sungur, Metis Yayınları, 1999, İstanbul.
- HÖKELEKLİ, Hayati, "intihar" TDV İslam Ansiklopedisi, c. 22, s. 351.
- İsmâ'il b. 'Abbâd b. Veziran b. el-'Abbâs (1994) (ö. 385/995). *el-Muhît fi'l-Luğa*, Beyrut 1994.
- İBN Âbidin, Muhammed Emin b. Ömer ed-Dimaşkî (v. 1252/1836). *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr şerhu Tenvîri'l-ebâr*. Beyrut, Daru'l-küttübî'l-ilmîyye, c. III, s. 108-109, 1994.
- İbn Manzûr (ö. 711/1311) (1996). *Lisanu'l-Arab, Daru'l-İhyai't-Turasi'l-Arabî*, Beyrut.
- KATIPOĞLU, Bedri (2015). "Din Psikolojisi Açısından İntiharın Psikanalizi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, Ağustos 2015, C: 8 Sayı.: 39 V.: 8 Is: 39, s. 1064-1070.
- KARACA, Faruk (2014). *Yabancılaşma ve Din, Dinsel Yabancılaşmanın Sosyal Psikolojik Analizi*, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- KAY R. Jamison (2004). *Erken Çöken Karanlık, İntiharı Anlamak*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- KIZILGEÇİT, Muhammed (2015). *Yalnızlık Umutsuzluk ve Dindarlık Üzerine Psiko-Sosyal Bir Çalışma*, Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara,2015
- KOÇ, Mustafa (2013). "Dinsel Yönelim ile Yaşamı Sürdürme Nedenleri İlişkisi: İngiltereli Müslüman Türk Diasporası Üzerine Bir Saha Çalışması", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2013/1, c. 12, sayı: 23 155-181.
- KÖSE, Ali (2001) "Modernleşme Sekülerleşme İlişkisi Üzerine Yeni Paradigmalar, Günümüz İnanç Problemleri" *İlahiyat Fakülteleri Kelam Anabilim Dalı Sempozyumu*, Erzurum, 7-9 Eylül 2001, s. 215.
- LOO, Hans Van Der ve Williem Van Reijen (2003). *Modernleşmenin Paradoksları*, çev. Kadir Canatan, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Müslim, İbn Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim, Daru'l-Ma'rife*, H. 1426/2005.
- Nasr, Seyyid Hüseyin (1995). *Bir Kutsal Bilim İhtiyacı*, çev. Yalçın Ş., İnsan Yay. İstanbul.
- STEVEN Stack (1988). "The Effect of Domestic/Religious Individualism on Suicide," in *The Religion and Family Connection: Social Science Perspectives*, ed. Darwin L. Thomas (Provo, UT: Religious Studies Center, Brigham Young University), 175-204.
- SUNGUR, Erol (2014) *Seyyid Hüseyin Nasr'a Göre Gelenek ve Modernlik*, Çizgi Yayınları, Konya
- ŞEN, Neslihan (2008). *Batı Düşünce Tarihinde İntiharın Algısal İnşası*, Kaygı Dergisi, say. 11.
- OK, Üzeyir, Fatma Gül Cirhinlioğlu (2010). "İnanç Ya Da Dünya Görüşü Biçimleri İle İntihara Yönelik Tutum, Depresyon Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkiler", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2010, c.: 34, Sayı: 1, 1-8,
- ÖZDEMİR, Burcu (2013). *Suicide and Modernity: Philosophical Suicide As A Potential From Of Resistance To The Primacy Of Life In Modern Times*, School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara, 2013.
- PERŞEMBE, Erkan (2003). "Modernlik ve Postmodernlikte Din Problemi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, say. 14-15, Samsun,
- SÜMER, Necati, *Dinlerde İntihar Şehidlik ve Ötenazi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara-2015.
- UÇAN, Özge (2006). *Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması*, Disiplinlerarası Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- UÇAN, Özge (2005). "Türkiyede'de İntiharı Konu Alan Yayınlar Üzerine Bir Bibliyografya Çalışması", *Kriz Dergisi*, Cilt: 13/3.
- ULAŞ, Sarp Erk (2002). *Felsefe Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları
- ULAŞ, Sarp Erk (2003). *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları
- ÜNAL, Mehmet Süheyl (2011). *Dinsel Bireycilik*, Açılım kitap Yayınları, İstanbul.
- Vankulu Mehmed Efendi, *Vankulu Lüğati* (Basım Tarihi: 31 Ocak 1729). Dârü't-Tibaatü'l-Âmire, İstanbul, C.2, v. 1267;
- Vankulu Mehmed Efendi, *Vankulu Lüğati*, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul-2014.
- YAPICI, Asım (2009). "Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri (Çukurova Üniversitesi Örneği)", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 9 Say. 2 Temmuz-Aralık 2009.
- YAPICI, Asım (2007) *Ruh Sağlığı ve Din, Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, Karahan Kitabevi, Adana.
- YAZICI, Mehmet (2013). "Toplumsal Değişim Durumunun Şiddet Biçimiyle İlişkisi: ABD/ Avrupa-Türkiye Karşılaştırması", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Yaz-2013 Cilt:12 Sayı: 46 (350-369)*.
http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/suicideprevent/en/, 22.02.2016.
http://www.who.int/mental_health/suicide-prevention/exe_summary_english.pdf,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>,
http://www.who.int/mental_health/prevention/suicide/country_reports/en/index.html 01.04.2013.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>. 22.02.2016.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 22.02.2016.
http://krizmerkezi.ankara.edu.tr/?bil=bil_icerik&icerik_id=72, 22.02.2016.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 18.02.2016.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18626>, 18.02.2016.